schakels

muziek in de nederlandse antillen

uitgave van het kabinet van de vice-minister president - plein 1 - 's-gravenhage

inhoud

Jaargang 1968 NA 52

dr. G. D. van Wengen
Ten geleide / blz. 1

H. Dennert
Muzikaal verleden / blz. 3

H. Dennert
Hedendaagse muziek / blz. 12

H. Dennert
Ernstige muziek / blz. 17

H. Dennert
Steelbands in opkomst / blz. 20

dr. G. D. van Wengen
Muziek rond de jaarwisseling / blz. 24

dr. G. D. van Wengen
Typico muziek van Curaçao / blz. 26

dr. G. D. van Wengen
Oogstfeest op Curaçao / blz. 33

Omslag: Curaçaoënaars bespelen de 'tambú grandi' (grote trom), een zeer oude 'sinfonia di man' (trekharmonica) en een 'wiri' (rasp-instrument).
'sinfonia di man': Otilia Pieters
'tambú grandi': Delfincio Fecunda
'wiri': S. M. Abbad
(foto R. Debrot)

ten geleide

Reeds vele malen is er via de radiorubriek Suriname en de Nederlandse Antillen muziek uit laatstgenoemd gebied in de Nederlandse huiskamers te beluisteren geweest. Het is daarom zinvol nu een selectie van de toelichtingen die bij deze radioprogramma's gegeven werden in een 'Schakels' bijeen te brengen.

Bij het doorlezen van dit nummer van 'Schakels' wordt duidelijk hoe boeiend en veelzijdig het Antilliaanse muziekleven wel is. Wat is er niet een wereld van verschil tussen de muziek van een oude Curaçaoënaar die ergens in de koenoekoe op z'n benta – de simpele, uit Afrika afkomstige muziekboog – een liedje speelt èn het geheel naar Europees voorbeeld gevormde symphonie-orkest dat op datzelfde Curaçao een suite van Bach uitvoert. Dan is er nog niet eens gesproken van de echt Antilliaanse typico-orkestjes, van het destijds op de Benedenwinden ingevoerde orgeltje en van de steelbands, die ook in de muziek van de Bovenwinden volwaardig vertegenwoordigd zijn. Ook is dan nog geen gewag gemaakt van de – evenals de benta – sterke Afrikaanse invloed verradende muziek bij het oogstfeest en van de al even Afrikaans aandoende klanken bij een tamboe, die zo rond de jaarwisseling te beluisteren zijn.

De muziek van de Antillen dankt zijn veelzijdigheid zonder twijfel aan de historische ontwikkeling die op deze eilanden heeft plaatsgevonden en die er toe geleid heeft dat zowel Europese als Afrikaanse muzikale invloeden de Antillen bereikten en er zich tot op zekere hoogte met elkaar vermengden.

Voor dit muzikale acculturatie-proces en voor de resultaten ervan vraagt deze uitgave van 'Schakels' Uw speciale aandacht.

G. D. v. Wengen

dr. G. D. van Wengen,
hoofd educatieve afdeling van het
Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden.

De 'bastel', die in Afrika en Brazilië ook bekend is als 'watertrom' (hier bespeeld door Luciano Koots op Curaçao). In een half doorgesneden met water gevulde houten ton drijft op het wateroppervlak een halve kalebas waarop met de vingers wordt geroffeld. (foto R. Debrot)

muzikaal verleden

Ook in de Nederlandse Antillen, met name op Curaçao, heeft er een muzikaal verleden bestaan, dat langzaam in de vergetelheid raakt. In dit verleden werden muziekinstrumenten bespeeld, die men heden ten dage vrijwel niet meer op deze eilanden aantreft.

Hoewel in eerste instantie men van de gedachte uitgaat, dat deze muziekinstrumenten uit Afrika naar Curaçao zijn meegenomen, is het niet voetstoots aan te nemen, dat het hier instrumenten betreft van zuiver Afrikaanse oorsprong. Veel van deze instrumenten kan men mèt en in varianten ook in de Aziatische en Arabische werelddelen aantreffen. Het is ook niet mogelijk te zeggen, wanneer precies deze muziekinstrumenten in onbruik begonnen te geraken. De invoer van moderner muziekinstrumenten als de gitaar, de trompet, de piano enz. hebben ongetwijfeld hierin de hand gehad. De modernere instrumenten immers waren beter te beluisteren en overstemden de op primitieve wijze vervaardigde instrumenten zoals de bastel, seoe enz. Over het algemeen dienden deze laatsten bovendien uitsluitend als begeleidingsinstrumenten.
Enkele van de oudste instrumenten waren bijvoorbeeld de bastel en de seoe. De bastel bestond uit een tot op de helft met water gevulde houten kuip, waar over het wateroppervlak een web van touw was gespannen. Een halve gedroogde kalebas rustte op dit net. Door op de kalebas met de handpalmen te slaan, krijgt men het geluid dat doet denken aan een 'tambú', trom, zij het dat het geluid van de bastel doffer is. Als begeleidingsinstrumenten dienden de matrimonial en de chapi. Tijdens de oogstfeesten, waarbij de maiskolven werden binnengehaald, gaf de bastel het tempo aan voor de dansers.

vindingrijkheid

Dat dit instrument tijdens de oogstfeesten dienst deed blijkt uit de tweede naam ervan 'seoe'. 'Seoe' is namelijk ook de naam van de schuifelende dans tijdens de oogstfeesten. Het verschil tussen de seoe en de bastel ligt in de wijze van bespeling. Bij de seoe werd de kalebas in plaats van met de handpalmen, met twee lange stokken bespeeld.
Curaçaose musicologen zijn van mening, dat de bastel is ontstaan als uitvloeisel van het verbod in de slaventijd om de 'tambú', de bekende trom, te bespelen. De vindingrijkheid om, ondanks ieder verbod, muziek te maken was bij de slaven erg groot. De Engelse musicoloog en kenner van Caribische muziekinstrumenten bij uitstek, Pearson, vertelde eens, dat hij op een Engels eiland in het Caribisch gebied een vorm van muziek maken was tegengekomen, dat voor dit gebied uniek was. Het Engelse bestuur had op dat eiland vrijwel iedere vorm van muziek maken verboden: de trom, de met water gevulde flessen en het handenklappen vielen allen onder het verbod. De negerbevolking had uiteindelijk koren gevormd van mannen, vrouwen en kinderen, onderverdeeld in bassen, alten enz. Door met open mond diep in- en uit te ademen had men met deze koren orkesten gevormd die op deze wijze het verbod omzeilden om toch te musiceren.

Nº901

Links:
De 'pechoe di caloemba'. Dit is een variatie op de verbasterde vorm van de 'muziekboog'. Ook hier weer een ijzerdraad die over de boog is gespannen en als snaar dienst doet. Het instrument wordt bespeeld door Luciano Koots op Curaçao.
(foto R. Debrot)

Onder:
De 'benta' (muziekboog) in haar oorspronkelijke vorm wordt hier bespeeld door Luciano Koots op Curaçao, een van de laatste bespelers van dit oer-oude instrument.
(foto R. Debrot)

Linksonder:
De 'tambú' (kleine trom) en de 'agan' bespeeld door Minguel Maria en Elis Juliana op Curaçao.
(foto R. Debrot)

Onder:
De 'pechoe di caloemba' bespeeld door Minguel Maria op Curaçao. Hierbij is sprake van een verbasterde vorm van de muziekboog. Bij de oorspronkelijke muziekboog, de 'benta', is een snaar van cocos-vezel aan de boog gespannen, terwijl bij de ' pechoe di caloemba' een ijzerdraad als snaar dienst doet.
(foto R. Debrot)

Onder:
De 'raspu' (een schraap-instrument gemaakt van een koehoorn) bespeeld door Elis Juliana op Curaçao.
(foto R. Debrot)

Rechts:
De 'chapi' (hak of schoffel) bespeeld door Hendrik Alberto op Curaçao.
(foto R. Debrot)

benta

Een van de muziekinstrumenten die nog stand heeft weten te houden op Curaçao en die men bij tijd en wijle weer ziet bespelen is de 'benta', de romantische muziekboog. Wie eenmaal de benta heeft kunnen beluisteren met zijn zwevende, hoge tonen, blijft er altijd verrukt van. Dit instrument heeft waarschijnlijk een erg oude geschiedkundige achtergrond en behoort tot de internationale broederschap van booginstrumenten. Het Curaçaose familielid bestaat uit een boog – een tak van de carawaraboom – waarvan de uiteinden naar elkaar gebogen zijn en verbonden worden door een vezel van het blad van een cocosboom. Deze vezel doet dienst als snaar. Deze snaar wordt bij het ene uiteinde vrij tussen de lippen van de geopende mond gehouden; de mond is daardoor een klankbord geworden. Het vergroten of verkleinen van de mondholte reguleert de klank die wordt voortgebracht door met een takje tegen de vezel voor de lippen te slaan. Door met een ander takje of mesje het andere uiteinde van de vezel te bespelen kan men vrolijke klanken aan het instrument onttoveren. Vroeger heette de 'benta' romantischer de 'pechoe di caloemba'. Sommigen menen de benaming 'benta' te kunnen ontleden aan de oude naam 'pechoe di caloemba'. Caloemba moet de naam van een nogal onstuimige dans zijn geweest, waarbij de danspartners elkaar tegen de borst – de pechoe – drukten en elkaar weer terug wierpen. Het gooien, wegwerpen heet in het Papiaments 'benta'.
De benta, die tijdens huisfeestjes werd bespeeld werd begeleid door de grote trom, de wiri en de triangel.

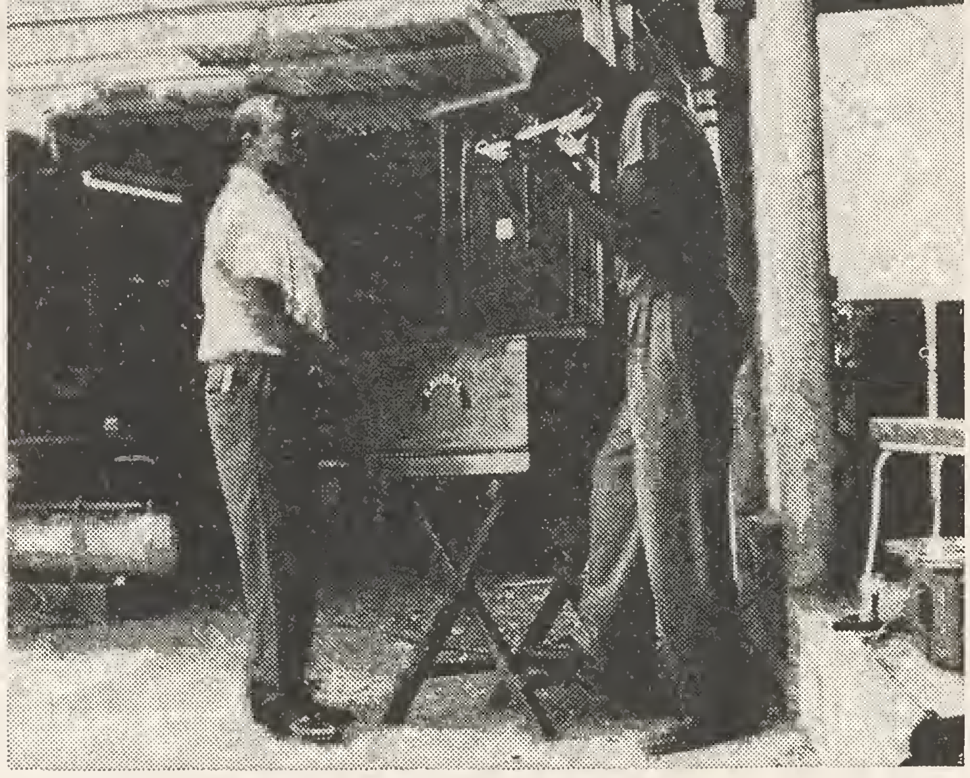

De 'tambú grandi' (grote trom) en de 'triangel' worden hier bespeeld door Delfincio Fecunda en Elis Juliana op 'Banda Bou' (Curaçao).
(foto R. Debrot)

'Matrimoniaal' bespeeld door Hendrik Alberto op Curaçao.
(foto R. Debrot)

Het bespelen van een 'cai'orgel' door Rafael Pieters, die deze instrumenten ook zelf maakt en begeleid door een 'wiri' (rasp-instrument).
(foto R. Debrot)

Pogingen worden gedaan om de benta weer zijn oude glorie te doen herwinnen. In enkele muziekwinkels zijn exemplaren van dit muziekinstrument te koop. In 1958 werd een grammofoonplaat van Curaçaose muziek uitgegeven, waarop men een oud Curaçaos liedje kon beluisteren, waarbij de benta als pièce de résistance diende.
Sterkere, modernere broers hebben het enigszins zwakke geluid van de 'bastel', de 'seoe', de 'benta' en de 'pechoe di caloemba' verdrongen. Hetzelfde is het geval met de 'agan' of 'heroe', een instrument, dat waarschijnlijk al in de eerste jaren van de kolonisatie verdrongen is door de 'wiri' en de 'chapi'.
De 'agan' bestaat uit een stuk ijzer – in het Papiaments heroe, vandaar de tweede benaming voor dit instrument 'heroe' – dat in de lengte aan de bovenkant bolvormig is, aan de onderzijde een open gleuf heeft en aan beide uiteinden open is gehouden. Om de pols van de hand, waarop het instrument rust, is een ijzeren ring geschoven. In de vrije hand houdt de muzikant een smal, ijzeren staafje. Door met dit staafje op de agan te slaan en de agan dan meteen terug te laten slaan op de ijzeren ring om de pols, ontstaat een dof ritmisch geluid, dat mèt de tambú – de trom dus – de tambúdansers begeleidde. Onder de naam 'cachoe cu heroe', hoorn met agan, was het een oogstfeestinstrument.

koehoorn

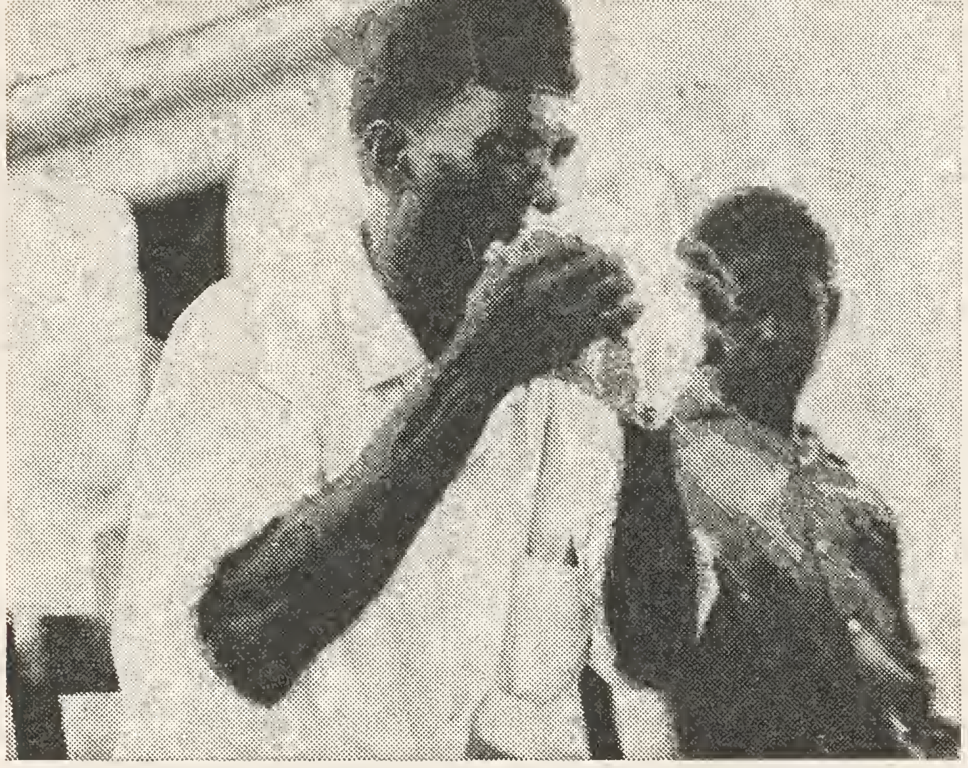
Toen Curaçao nog geen mobiele ambulances kende en het transport van zieken op een zeildoekje en twee latten, een 'paniweri', plaatsvond, vergezelden talrijke familieleden de zieke naar de stad. Men moest dan vaak in de avonduren door de koenoekoe, het veld lopen. Wie op Curaçao 's avonds door de buitendistricten loopt hoort om zich heen een hoog, tjirpend geluid. Men schreef dit vroeger toe aan geesten, zgn. zumbi's. Om deze geesten nu van zich af te houden, speelde zo'n ziekentransport voortdurend muziek. Daarbij deden de agan en de koehoorn dienst. Deze koehoorn, cachoe, deed, behalve als begeleidingsinstrument van de trom en de chapi ook dienst als boodschapper, verkondiger van ziekten of geboorten. De cachoe is een gewone koehoorn, waarin aan het smalle uiteinde een gat is geboord. Door in dit gat te blazen en de hand voor het open uiteinde van de hoorn te bewegen, kan men melodieën ontlokken aan dit instrument. Alvorens een oogstfeest te organiseren, moet men nog even de tambú, de trom, erbij halen en de chapi, de schoffel. Deze chapi is in feite een gewone huis- en tuinschoffel, die, op deskundige wijze bespeeld, de gemoederen in extase kan brengen.

trommen

Nu kent men twee soorten trommen, de grote en de kleine – de dagelijkse – trom. De man die de kleine trom bespeelt heet de tamburero, of wel tocadó di kweru – de bespeler van het vel dat over de ton is gespannen – of wel de tocadó di barí – de bespeler van de ton. Een Cubaanse musicoloog heeft eens de 700 wijzen van bespeling van de tambú beschreven: met een hand, met twee handen, met de handpalmen, met een

Het bespelen van de 'becu' (bamboe dwarsfluit met aan het eind een kalebas met gaatjes) door Lauchi Sint-Jago op Bonaire.
(foto R. Debrot)

Het bespelen van de 'carco' (ook wel 'cachoe' genoemd) door Felipi Sint-Jago op Bonaire.
(foto R. Debrot)

handpalm en een vinger, met de platte handpalm, met de bolle handpalm enz. Maar deze tamburero's zijn muzikanten pur sang.
Daarnaast kent men ook de tambú grandi, de grote trom, een bezadigd muziekinstrument, van allure, met een prachtige donkere toon en rustig bespeeld, als de stappen van een oude heer. Deze trom wordt vervaardigd door bodem en deksel van een kuip te vervangen door een schapenvel. Het vel kan losser of strakker worden gespannen door dubbele koorden, die om de rand heen van boven naar beneden lopen en door een houten klos worden bijeen getrokken. Deze klos kan men op en neer over de koorden bewegen, waardoor dus de klank uit het vel doffer of lichter wordt. Deze tambú grandi wordt niet met de handen maar met twee stokken bespeeld. Het kunstenaarschap van de bespeler wordt hierbij bepaald door zijn gevoel van spanning van het vel. Dit vel zit geklemd om de rand door een spant aan de binnenkant van de kuip aan te brengen. Dit is een heel geduldig werkje, waarbij de stemmer kan slagen of falen als musicus.
Deze grote trom diende bij het maken van de geestenmuziek, de music di zumbi.

draaiorgeltje

Tenslotte dat typische Curaçaose draaiorgeltje, de 'cai' orgel of 'cai' musica, het orgeltje met een plaatje op het muziekkastje en de snerpende wiri, het Curaçaose muziekinstrument bij uitstek, begeleider van de 'cai' orgel, van de wals, van iedere dans of muziekvorm die ritmische begeleiding behoeft. De wiri, in zijn huidige vorm is een ijzeren staaf, hol aan de binnenkant, inkervingen aan de bolle buitenkant met sierlijke krullen aan de beide uiteinden. De bespeler houdt het instrument over de palm van zijn hand, rustend op middelvinger en duim. Door over de inkervingen te schrapen, daarbij duim en middelvinger – waarop het instrument rust – bewegend, wordt een ritme ontlokt, dat ieder been in beweging zet.

6.6.'67

hedendaagse muziek

Al zijn de oude Curaçaose muziekinstrumenten enigszins in de vergetelheid geraakt, de muzikaliteit heeft de Antilliaan behouden. Men mag gerust zeggen, hij is de muziek meer en meer gaan waarderen. Er heeft zich op de zes eilanden dan ook door de eeuwen heen een eigen muziekvorm ontwikkeld.

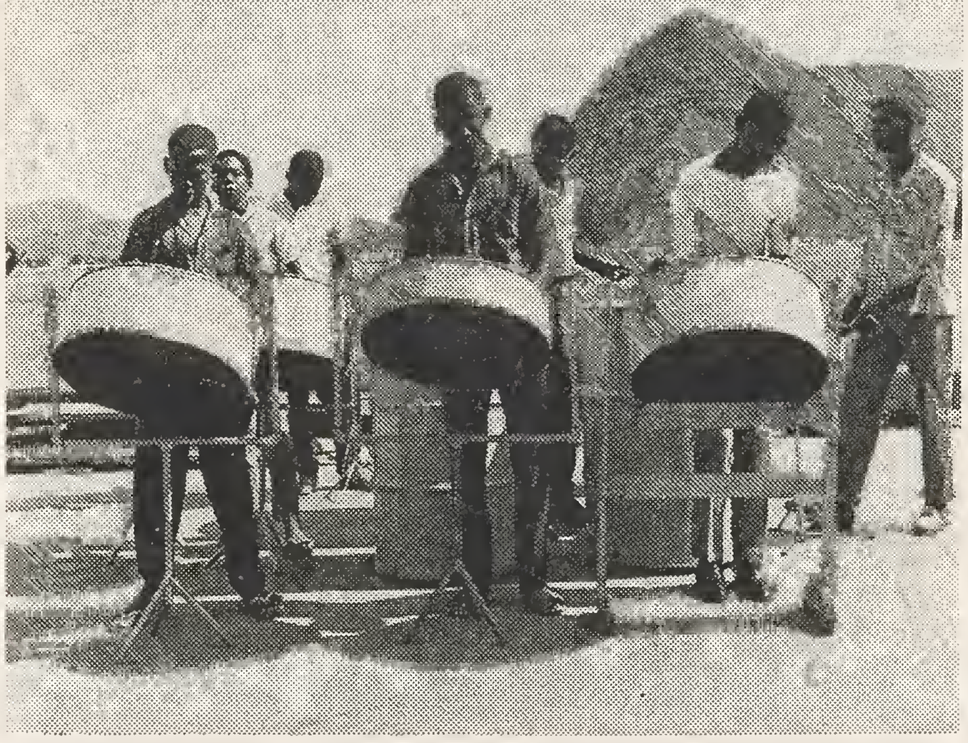
Sinds de eerste jaren van de kolonisatie hebben de salon- en volksmuziek een bloeiend leven geleid. Het ritme van de negroïde bevolking en de melodie uit Europa verenigden zich tot de bekendste vormen zoals de danza, de mazurka, de wals en de tumba. In de afgelopen tien jaren heeft nog de muziek van de steelband zijn intrede gedaan, niet als speciale muziekvorm, maar meer als bijzonder muziekinstrument. Hoewel deze muziekvormen voor een buitenstaander gelijkenis tonen met anderen in Europa of in het Caribisch gebied, merkt de deskundige musicus al direct een verschil in ritme en tempo. Heel sterk is dat merkbaar bij de Curaçaose wals. Men kan een goed onderscheid zien in de Europese, de Venezolaanse en de Curaçaose wals. De grote belangstelling voor de muziek manifesteert zich o.a. in de publikaties met betrekking tot de muziek op Curaçao en de composities van Antilliaanse musici. In 1886 werd al in het tijdschrift 'Notas y Letras' veel aandacht besteed aan de muziek.

Het Afrikaanse principe van min of meer regelmatig gesyncopeerde tweekwartsmaten vindt men op de Benedenwindse Eilanden terug in de 'tumba', niet te verwarren met de Cubaanse en later algemeen Zuidamerikaanse rumba. De tumba werd gespeeld op het hoogtepunt van een feestje, dus zo 's avonds omstreeks 12 uur. Meestal bevat de tumba gelegenheidshekelteksten, ondeugend vaak van inhoud. De melodie is levendig en tegelijkertijd enigszins sensueel. Heden ten dage bloeit de tumba in zijn oude vorm voort, dank zij een drietal jonge Antillianen, die gedurende de jaren van de Tweede Wereldoorlog nieuw leven brachten in het oude Curaçaose cultuurpatroon.

Een keur van Antilliaanse artiesten heeft alle mogelijkheden van de tumba, evenals van de andere muziekvormen goed weten te benutten, zoals de Curaçaoënaars Edgar Palm, Wim Statius Muller, de Boskaljons, Norman Moron, Rudy Plaate, Luis Borgschot en de Arubanen Padu Lampe en Rufu Wever. Zij werden actief gesteund in deze eerste periode door de grammofoonplatenhandelaren Thomas Henriquez en Hoyer, die onlangs een keur van Antilliaanse grammofoonplaten in omloop brachten.

Een typische gelegenheidstumba is het liedje van Rudy Plaate 'Marcianoe'. Hij schreef dit liedje naar aanleiding van een kakkerlakkenplaag op Curaçao. Een kleine soort kakkerlak trok in zwermen op het voedsel af. In die tijd was er ook een beruchte bende opgeschoten jongelui, die zich de Marcianos noemde. Hij vergeleek deze kakkerlakken met deze Marcianos.

Even levendig en levend als vroeger is nog de Curaçaose wals met zijn Spaanse karakteristiek van wisselwerking tussen twee- en driekwartsmaten. De walsenkoning van de Nederlandse Antillen mag misschien wel worden genoemd Edgar Palm, telg uit een familie die de prach-

Steelband op de pier te St. Maarten.
(foto Kon. Inst. v.d. Tropen)

Steelband in een nachtclub op St. Maarten.
(foto Kon. Inst. v.d. Tropen)

Orkestje uit Rincon op Bonaire met wiri, bamba (twee bamboestokken die beurtelings en ritmisch op de grond gestampt worden bij wijze van bas), guitaar en cuatro. Het orkest staat onder leiding van de heer Felipi Sint-Jago die de quatro bespeelt.
(foto R. Debrot)

Padu Lampe, musicus-componist op Aruba.
(foto Kon. Inst. v.d. Tropen)

De Curaçaose dwarsfluit bespeeld door Elis Juliana op Curaçao.
(foto R. Debrot)

tigste Curaçaose muziek schreef en vertolkte. In de Curaçaose wals vinden wij die zo typische mengeling van Europese melodie en Afrikaans ritme, voortgebracht door het Europese muziekinstrument en de Afrikaanse muziekinstrumenten trom en wiri, ondersteund door de contrabas.
Ook in de danza vindt men het Afrikaanse principe van min of meer regelmatig gesyncopeerde tweekwartsmaten terug. Deze dans heeft een introductie van acht maten, de 'chaine' geheten, een overblijfsel van de in de 19e eeuwse salons zo populaire gezelschapsdansen quadrille en contradanza. In de buitendistricten kan men door kleine orkestjes deze danzas en mazurkas horen spelen. Bij het dansen gaat dit ook geheel in stijl met commando's en een elegante uitnodiging van de mannelijke partner jegens zijn vrouwelijke.

4.7.'67

ernstige muziek

Men zou de musici, pianisten, componisten en zangers van de Nederlandse Antillen onrecht aandoen, wanneer men zich zou beperken tot de niet-ernstige muziek. Bovendien zou men het onjuiste beeld onderstrepen, dat men in de Nederlandse Antillen slechts de vrolijke muziek kent.

Dat is geenszins waar. Al in de eerste jaren van de vorming van de Antilliaanse samenleving was het gebruikelijk dat men zondagavond thuis in familiekring bijeen kwam om te musiceren. De piano en de viool waren daarbij de geliefdste muziekinstrumenten. Nog steeds oefenen deze twee muziekinstrumenten trouwens een grote aantrekkingskracht uit op de Antilliaan.

knooppunt

Hoewel de Nederlandse Antillen voor velen misschien ver in het Caribisch gebied liggen, liggen zij bijzonder gunstig voor het contact met Zuid- en Noord Amerika en Europa. Zij vormen als het ware een knooppunt van luchtvaart- en scheepvaartwegen. Hierdoor is het dan ook te verklaren, dat er nooit een gebrek aan culturele manifestaties op de Benedenwindse eilanden heeft bestaan. Grote kunstenaars, toneel-, opera- en balletgezelschappen reizen al sedert 1850 over Curaçao en Aruba van of naar Europa. De dagen die zij op deze twee eilanden verblijven benutten zij om er voorstellingen te geven. Zij vinden er een dankbaar publiek, omdat men op de Nederlandse Antillen een kunstzinnige persoonlijkheid heeft. De eilandelijke beslotenheid en de onderlinge ontmoetingen met mensen van allerlei nationaliteiten die zich op Curaçao en Aruba hadden gevestigd, maakte dit kunstzinnige leven intenser.

Deze interesse is in de loop van de jaren zodanig gegroeid dat jonge Antillianen zich beroepshalve aan de kunst gingen geven. In Nederland kent men twee Antillianen, die een goede bekendheid hebben weten te verwerven: Julian Coco, gitarist en bassist, medewerker van het Utrechts Stedelijk Orkest en bekend radio- en televisiekunstenaar en Ottmar Fraai, operazanger van de Zuidnederlandse opera, die ook in België optreedt. In Nederland heeft eveneens gestudeerd Erik Gorsira, de violist die naar Curaçao is teruggekeerd en aan de Curaçaose muziekschool doceert. De pianist Wim Statius Muller volgde een opleiding in de Verenigde Staten en heeft er zelfs enige tijd aan een Amerikaanse universiteit gedoceerd, de pianist Harold Martina, die in Colombia en in Wenen zijn opleiding volgde en zijn Europees debuut in het Concertgebouw in Amsterdam hield.

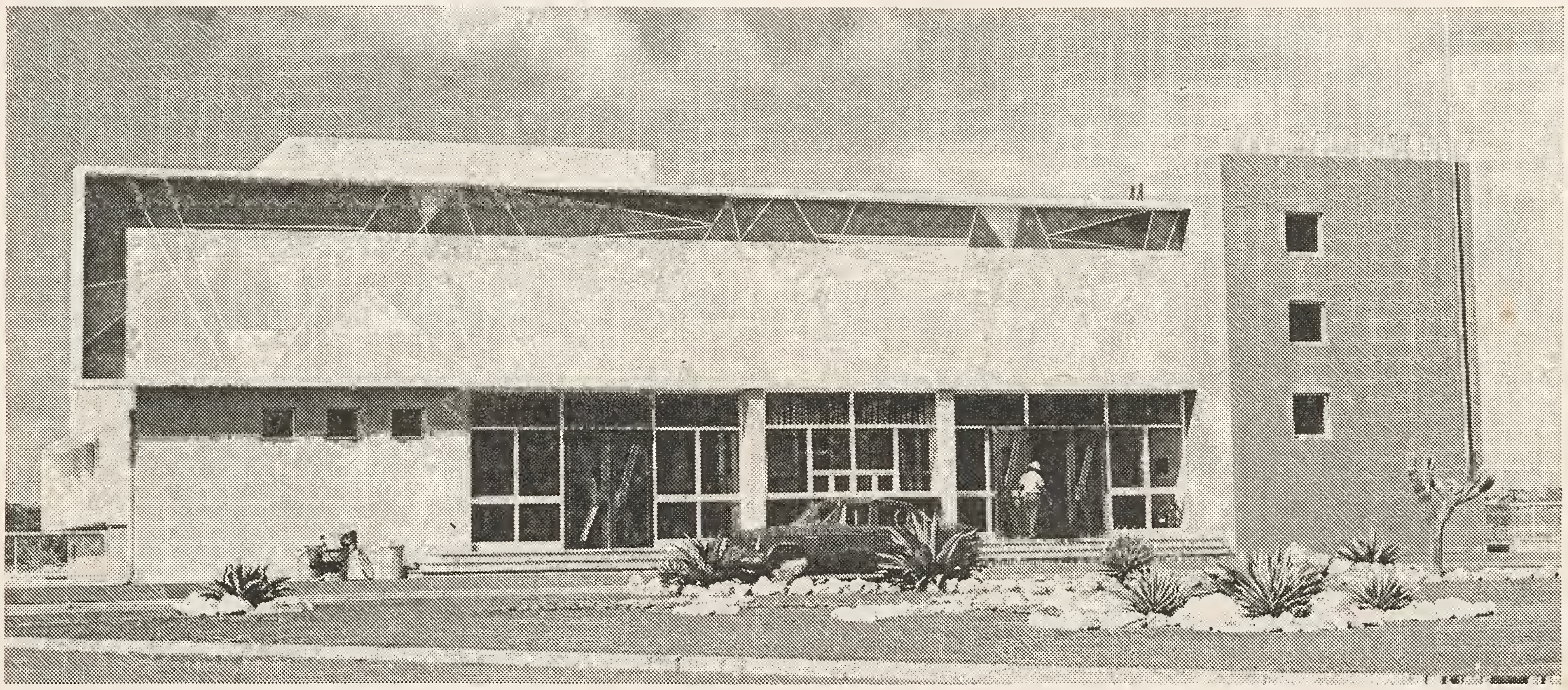
Als componisten uit de Nederlandse Antillen kunnen in dit verband genoemd worden de familie Palm, Sjon Coco, Albert en Edgar, de familie Boskaljon, Rudolf en Sjon Dodo, Charles Maduro en dr. Chris Engels.

orkesten

En wanneer men over musici en componisten spreekt, moet men volledigheidshalve ook spreken over de orkesten, die het musiceren van de enkeling mogelijk hebben gemaakt, zoals met name het Curaçaos Philharmonisch Orkest, dat ondanks ontelbare moeilijkheden zoals het voortdurend voor langere tijd met verlof gaan van

Boven:
Het Cultureel Centrum te Oranjestad op Aruba.

Onder:
Het Curaçaos Philharmonisch Orkest.

zijn leden, toch week in week uit repeteerde en geregeld concerten geeft. Niet vergeten mag worden de dirigent en leider Sjon Dodo Boskaljon, die iedere nieuwe muziekliefhebbende eilandbewoner benaderde en voor zijn orkest uitnodigde. Dezelfde moeilijkheden van een groot verloop van de leden door het vertrek naar het buitenland enz. kende ook het Symphonie Orkest op Aruba. Niettemin houdt men vol en treedt men geregeld in het openbaar op. Een hoog gehalte hebben ongetwijfeld ook de strijkkwartetten op Curaçao en Aruba bereikt met hun kamermuziek.

muziekschool

Vanzelfsprekend moest uit deze grote belangstelling een muziekschool voortkomen. Dankzij de medewerking van de Sticusa (de Nederlandse Stichting voor culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen) in Nederland, particuliere verenigingen als de Rotary en Lions en subsidies van de overheid konden in 1951 en 1960 op resp. Aruba en Curaçao muziekscholen in het leven worden geroepen. Hier worden piano, viool, gitaar en cellolessen gegeven door leraren die veelal uit Nederland door de Sticusa zijn gezonden en plaatselijke beroepsmusici. Er bestaat veel belangstelling voor het volgen van de lessen. Ook de uitvoeringen die voor ouders en belangstellenden worden gegeven zijn van een goed niveau.
Het is verheugend, dat ook bij de jeugd de interesse voor de ernstige naast de moderne muziek is blijven bestaan. Deze jeugd heeft natuurlijk als voordeel het ritmisch gevoel en de muzikale instelling. Zij maakt er dan ook een goed gebruik van. Met name heeft men voor het koorwerk veel belangstelling. Onder leiding van Frater Salesius en de heer Frank Davelaar op Curaçao en Frater Alexius op Aruba hebben zich enkele koren tot een goed niveau opgewerkt. Daarbij wordt ook veel aandacht besteed aan het eigen Antilliaanse lied.
Het lijkt mij goed deze cyclus over het muziekleven in de Nederlandse Antillen te besluiten met het noemen van een kinderkoor in de Nederlandse Antillen. Dit koor staat onder leiding van de heer Frank Davelaar, een onderwijzer, die naast sport, veel aandacht besteed aan muziek.

1.8.'67

steelbands in opkomst

De klanken van de steelbands zijn langzamerhand niet meer onbekend in Nederland. Evenals in het Caribisch gebied, waar zij al een 20-tal jaren te beluisteren zijn, maken zij ook in Europa geleidelijk opgang. Dat ook Europa nu kennis kan maken met deze zachte, enigszins zwevende muziek is niet vreemd. Met de komst van honderden Antilliaanse werknemers naar Nederland was het eigenlijk te verwachten, dat ook Antilliaanse muziek, en daarmee Antilliaanse steelbandmuziek, zijn entree zou maken in de meer gevestigde Europese muziekvormen.

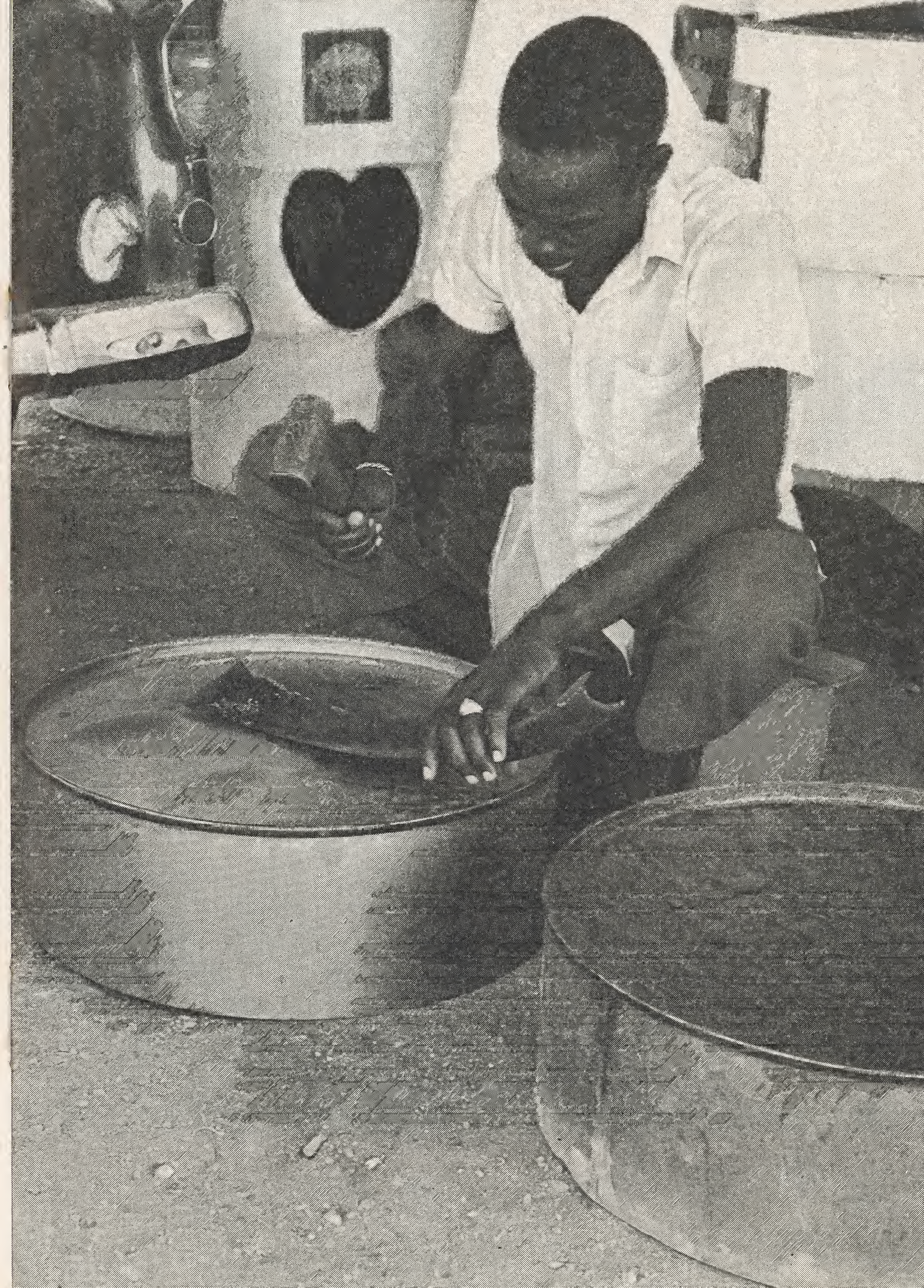
olievaten

Wat is eigenlijk steelbandmuziek? In een paar woorden kan men zeggen: muziek die wordt gespeeld op speciaal bewerkte lege olievaten.
Het is eigenlijk niet verwonderlijk dat deze wijze van muziekmaken uit Trinidad en uit de Nederlandse Antillen komt. Op deze Britse en Antilliaanse eilanden staan immers grote olieraffinaderijen. De olievaten – drums om het in vaktermen uit te drukken – vindt men er in duizendtallen. Voor allerlei doeleinden, – buiten het opslaan van olieprodukten – worden zij in het Caribisch gebied gebruikt. Men bewaart er water in of kweekt bloemen in een afgezaagde drum, men plaatst een paar drums naast elkaar en maakt daar een toonbank van of het dient als tafeltje. De drum werd dus al een veelzijdig gebruiksvoorwerp. Een andere omstandigheid bij het ontstaan van de steelband is, dat men bij de lokale bevolking in het Caribisch gebied bijzonder vindingrijk is in het omzetten van ogenschijnlijk onbelangrijke voorwerpen in muziekinstrumenten. Het Antilliaanse muzikale verleden is daar vol voorbeelden van. Van een doodgewone tuinschoffel maakt men een ritme-aangevend begeleidend muziekinstrument, de chapi; een boomtak buigt men met de twee punten naar elkaar toe en verbindt ze met een cocosvezel waarop men met een twijgje slaat terwijl de vezel voor de open mond wordt gehouden, en men heeft de benta; men vult een paar flessen met water, ieder van een andere hoogte en haalt daar prachtige muziek uit. Trouwens op twee gewone kleine stukjes hout kan men het ritme aangeven.
Wanneer men lege olievaten van de ene plaats naar de andere rolt geven zij een prachtig geluid, een hoge toon. Van deze ervaring naar een muziekinstrument is geen grote stap. Men ging ze beproeven. Er kwamen eerst zgn. twee-toons-pans, toen 4- en tenslotte 9- en 18-toons-pans. De instrumenten waaruit men mooie melodieën kon toveren kregen namen: harmonie-pans, ping-pong-pans en booms (pan is de Engelse naam voor ieder van de muziekvaten).

vervaardiging

Maar hoe maakt men nu van een leeg olievat zo'n muziekinstrument en hoe brengt men er de

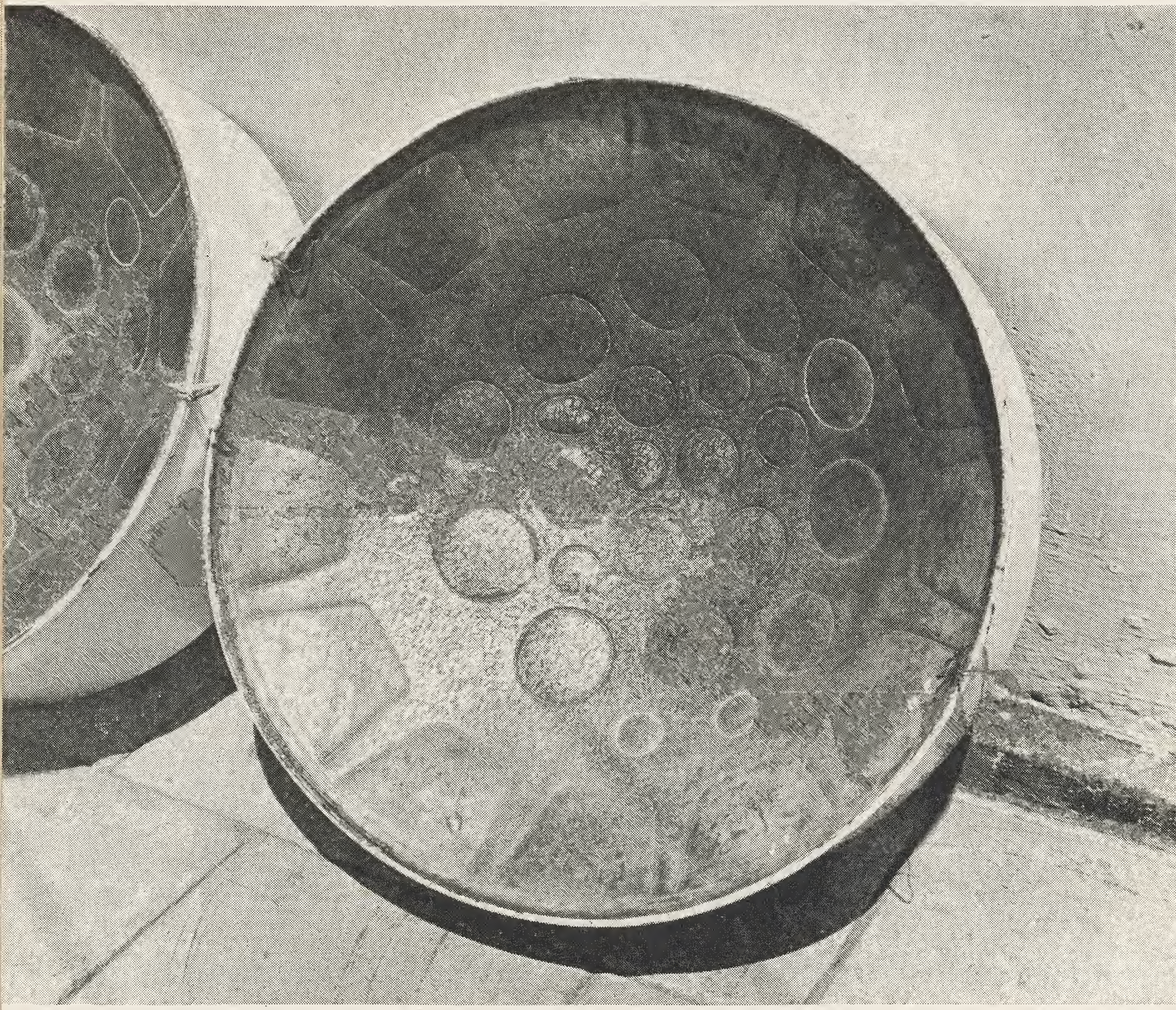
Het indeuken door de heer Richardson op Curaçao van een afgedankte oliedrum, die als 'steelpan' dienst zal gaan doen. Op het afgezaagde deel van een oliedrum wordt een stuk rubber gelegd waarop met een hamer wordt geslagen. Hierdoor krijgt men een egaal ingedeukt instrument waarin dan weer de tonen worden gehamerd en gebeiteld.
(foto R. Debrot)

Het in-beitelen van de verschillende tonen in de 'steel-pan'.
(foto R. Debrot)

Gereedgekomen 'steelpan'.
(foto R. Debrot)

verschillende tonen op aan? Mevrouw Will Schepers van het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam, die een grondige studie hiervan heeft gemaakt, beschrijft als volgt de wijze waarop de vaten tot 'pans' worden gemaakt.
'Men zaagt de bodem uit een olievat en verhit deze boven een vuurtje, om het uithameren en aanbrengen van de verdelingslijnen voor de tonen te vergemakkelijken. Er zijn ook vervaardigers die van mening zijn dat men beter zonder verhitting kan werken. Dit is wel moeilijker, maar de eens gestemde instrumenten blijven dan langer op de juiste toonhoogte. Zij beweren dat verhitting alleen uit traditie geschiedt. Een traditie afkomstig uit de dagen toen verfbussen gebruikt werden waarvan de verf werd uitgebrand om de vibratie van het metaal te bevorderen. Hierna wordt de bodem uitgehamerd en worden de verdelingslijnen door middel van zinkwit zorgvuldig aangebracht. Vaak worden deze overgenomen van een zgn. standaard-drum, waardoor bereikt wordt dat de speler ieder instrument zonder moeite kan bespelen. Met een stompe koubeitel worden zorgvuldig de lijnen door de stemmer gebutst, omdat elke buts van invloed is voor de toonvorming. Door middel van meting met de hand wordt de juiste plaats van de tonen bepaald. Deze worden in harmoniegroepen aangebracht en niet volgens de toonschaal. Nadat de lijnen zijn aangebracht, wordt het instrument, geheel op het gehoor, nauwkeurig bijgestemd. De 'pans' worden bespeeld met door rubber omwonden stokjes.
Een steelband bestaat veelal uit 10 man, die geheel op elkaar zijn ingespeeld. Discipline en teamgeest zijn onontbeerlijk om tonen uit de vaten te toveren.

romantisch

Even romantisch als de melodieën, is de sfeer rond een dergelijke groep. Meestal zijn de muzikanten kleurig gekleed en hebben hun orkesten even mysterieuze als bijzonder gekozen namen, zoals de 'Invaders' en de 'Golden Rock Steelband'.
De Golden Rock Steelband, afkomstig uit Sint Eustatius – eens immers de Gouden Rots genoemd om zijn toenmalige rijkdommen – heeft het Nederlandse publiek voor het eerst kennis laten maken met deze wijze van muziek maken. In 1959 bracht het een bezoek aan Nederland en trad in verschillende steden op. Nu zijn er in Nederland ruim 6 Antilliaanse steelbands, die vrijwel ieder week-end ergens in Nederland optreden. Hun succesvol optreden bij verschillende manifestaties in Nederland heeft hen erg gezien gemaakt.

30.8.'66

muziek rond de jaarwisseling

Muziek neemt in het leven van de Antillianen een belangrijke plaats in. Het is er eenvoudig niet uit weg te denken. Naar de muziek wordt uiteraard veel geluisterd als een van de radiostations in de lucht is, maar men maakt het ook vaak zelf, b.v. als er een feestje is en een aantal mensen muziekinstrumenten hebben meegenomen om het feestje wat op te vrolijken.

Muziek op de Antillen is dus een alledaags en vertrouwd verschijnsel. Toch zijn er bepaalde tijdstippen in het jaar waarop de muziek meer dan gewone aandacht krijgt. Zo b.v. als op Curaçao de overgang van oud naar nieuw gevierd wordt.

Als men in die tijd van het jaar 's avonds met de auto in de buurt van Willemstad rondrijdt dan kan het gebeuren dat de aandacht opeens wordt getrokken door vaag tromspel dat ergens uit de verte opklinkt. Men kan rustig op dat geluid afgaan om dan op een gegeven moment te belanden op een plaats waar heel wat mensen bijeen zijn voor een zgn. tambú.

tambú-muziek

Deze tambú-muziek heeft nog een zeer duidelijk Afrikaans karakter, wat er op wijst dat het zeer waarschijnlijk uit de slaventijd dateert.

Dat Afrikaanse karakter spreekt o.a. uit het voortdurend elkaar afwisselen van de solo-zangeres en de overige aanwezigen, die steeds het refrein zingen. Het komt eveneens tot uiting in het spel op de trommen en in het slaan van de 'chapi', een ritme-instrument gemaakt uit het blad van een landbouwhak. Men ziet vooral bij de 'chapi' met wat voor eenvoudige middelen de Antilliaan muziek weet te maken.

Waarom werden die 'tambú's' nu juist gehouden rond de viering van oud en nieuw? Wel, dat is nu eenmaal de tijd – en eigenlijk is dit overal zo – om nog eens terug te kijken naar de periode die men achter zich heeft. Allerlei zaken die zich in het afgelopen jaar hebben voorgedaan op welk gebied dan ook, passeren nog eens de revue. In Nederland hebben wij zo'n nabeschouwer in de figuur van Wim Kan, die via de radio zijn humor en zijn milde kritiek over ons uitstrooit.

Op Curaçao staat dit kritisch jaaroverzicht vaak geheel in het teken van de muziek, o.a. dus door middel van de 'tambú'. Stekelige opmerkingen zijn daarbij soms niet van de lucht. Er zijn nl. een aantal gerenommeerde 'tambú'-zangeressen die over een scherpe tong blijken te beschikken. En wee degene die bij deze dames uit de gunst is. Die kan dan maar beter niet naar zo'n 'tambú' toegaan. Want als de dames eenmaal aan het zingen zijn komt vaak in snel tempo de ene schimpscheut na de andere over hun lippen. Ze worden daarbij aangemoedigd door de omstanders die telkens het korte refreintje meezingen en door de 'chapi' en de trom.

Net als de chapi is ook de trom waarop vaak uiterst snelle en ingewikkelde ritmes gespeeld worden, van zeer eenvoudige makelij. Het bestaat uit niet anders dan een oud botervaatje, waarover aan een kant een geitenvel is gespannen. De trom wordt op Curaçao als 'tambú' aangeduid en heeft dus kennelijk dezelfde naam als de gelegenheid waarbij ze gespeeld wordt.

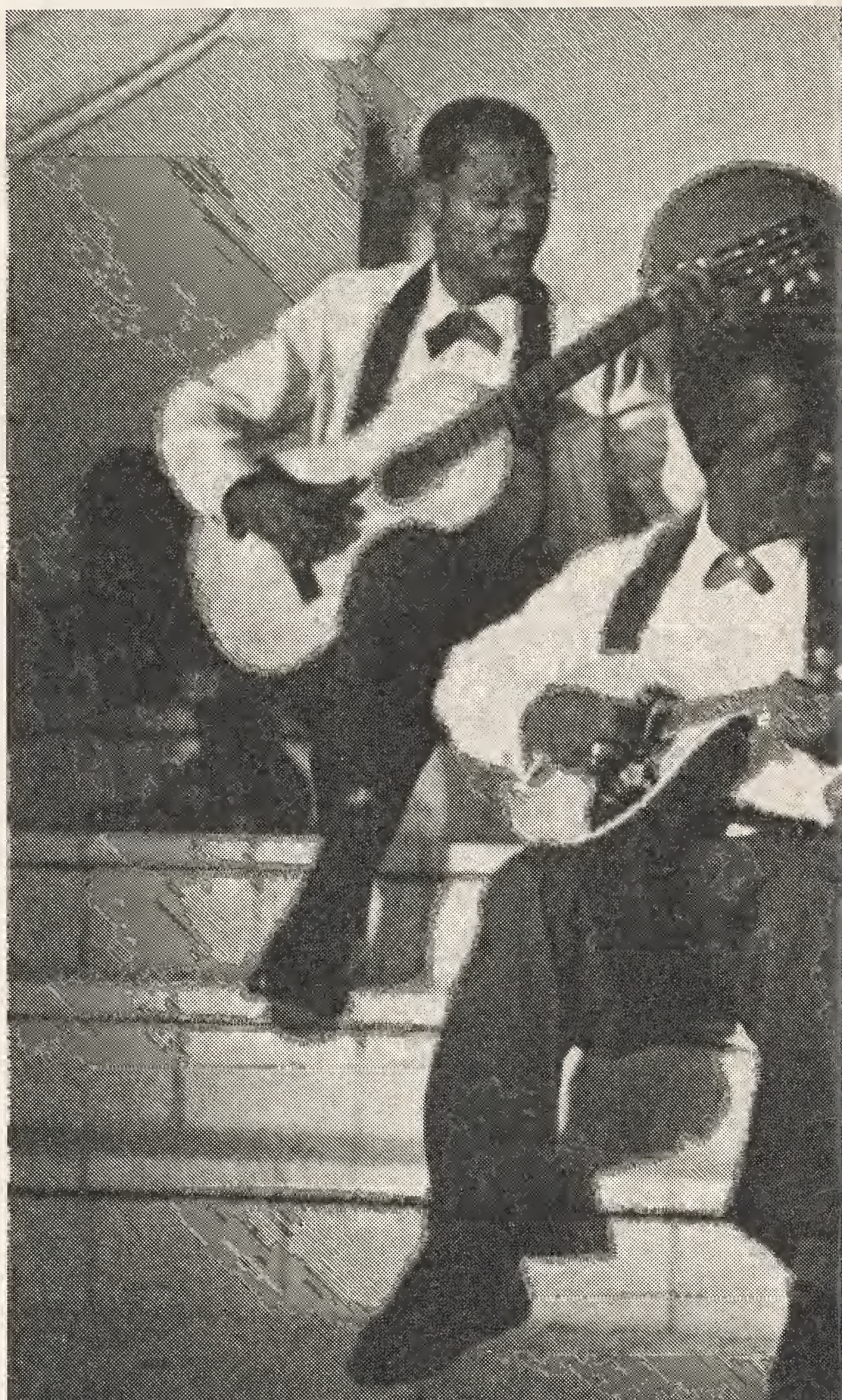
tamburero

De 'tamburero' – zoals de bespeler van de trom genoemd wordt – is niet alleen een virtuoos op zijn instrument, hij is ook – en dat gaat wel eens meer samen – soms een nukkig man. Dat laatste – die nukkigheid – komt bijzonder goed tot zijn recht in een zeer levendige beschrijving die de bekende Antilliaanse musicus Julian Coco eens van een 'tambu' heeft gegeven. Een deel van die beschrijving volgt hier:
'Plotseling houdt de 'tamburero' op, het geschreeuw en het gelal verstommen. Een man met de fles aan de mond kijkt verschrikt op. Wat is er gebeurd? Het antwoord is simpel: niets! Doodgewoon niets! De 'tamburero', overtuigd van zijn macht, geeft er de brui aan. Iedereen weet heel goed, dat dit comedie is, iedereen beseft dat hij zich aanstelt maar iedereen springt in de rol, die de almachtige voorschrijft. Men haast zich hem iets aan te bieden. Hij weigert. Men veegt het zweet van zijn voorhoofd: hij duwt de weldoener opzij. De dames komen in het geweer: met vleiende woorden wordt hem verzekerd, dat zijn kunst weergaloos is. Hij blijft weigeren. De zangeres stopt onverstoord de sigaret met het vuur naar binnen toe in haar mond en zoekt de schuldige.
Er moet een schuldige zijn, er moet iemand zijn, die op de gevoelige tenen van de 'tamburero' heeft getrapt. Ach, men speelt het spel mee omdat men zo goed begrijpt wat hij feitelijk wil. Hij heeft zijn ogen niet af kunnen houden van de bevallige, lenige, uitdagende Selma. De goegemeente vindt eenstemmig dat Selma hem slecht bejegend heeft, ja, zij heeft hem uitgelachen . . . Selma is zich van geen kwaad bewust of doet tenminste alsof. En-bloc beslist men dat Selma moet hangen. Pas als Selma op het punt staat bezweet en al naar buiten te gaan, klinkt het verlossende woord van de 'tamburero', die in opstand komt tegen de gasten. Selma mag blijven, hij is edelmoedig. Selma moet naast hem zitten en hij troost haar voor het onrecht, dat men haar wilde aandoen. Met Selma aan zijn zijde begint het ritueel van voren af aan. Onder de bewonderende blikken van Selma zal hij nu weer zijn 'tambú' stemmen. Het vel moet strakker. Hij leent even de 'chapi' om de schuin ingeslagen spijkers te bewerken. Doodse stilte... het is vreemd hoe alle geluid, dat soms oorverdovend is, zo plotseling kan wegvallen. Weer heft Shi Rei een nieuw lied aan, weer klinkt de 'tambú', begeleid door het stalen geluid van de 'chapi'.
Zo wordt nog steeds de 'tambú' beleefd op een eiland als Curaçao. Overigens lang zo intens niet meer als vroeger toen het nogal eens voorkwam dat een tambú-feest aanleiding gaf tot vechtpartijen en andere moeilijkheden, waardoor het ook bij leidinggevende kringen op het eiland in een slecht daglicht kwam te staan. Zoals zoveel folkloristische gebruiken zal de 'tambú' wellicht op de duur geheel gaan verdwijnen. Nu is het er nog, al moet vastgesteld worden dat de deelneming eraan vrijwel steeds beperkt blijft tot de bewoners van het platteland, de Curaçaose koenoekoe.

12.12.'64

typico-muziek van curaçao

Al enkele malen is op Curaçao – en wel op tweede kerstdag – het Festival Musical di Curaçao gehouden, een muziekfeest dat men het beste kan vergelijken met een muziekconcours bij ons. Allerlei trio's, combo's en conjunto's treden op zo'n concours tegen elkaar in het strijdperk en wel op verschillende pleinen in Willemstad, de hoofdplaats van het eiland.
Op de pleinen zijn muziektenten opgericht en behalve het publiek dat vaak in grote getale komt opzetten vinden we rond die tenten ook nog de juryleden, mensen met een grote kokarde als teken van waardigheid op de borst.
Zoals gezegd, er treden verschillende soorten orkesten op. Ze onderscheiden zich niet alleen van elkaar door het aantal medespelenden, maar vooral ook door de muziek, die ze uitvoeren. Daarom zijn de orkesten ook in een aantal verschillende afdelingen ondergebracht. Dat geeft een betere vergelijkingsmogelijkheid, want uiteraard moeten er aan het einde van de dag winnaars uit de bus komen. Daar is het nu eenmaal een concours voor.
Er is dus een categorie moderne muziek, vertegenwoordigd door orkestjes die muziek met een sterk Latijns-Amerikaanse inslag spelen, daarnaast is er de tegenwoordig belangrijke categorie der steelbands en tenslotte hebben we dan nog de categorie orkestjes – en daar richt zich nu onze speciale belangstelling op – die de als authentiek aangevoelde Curaçaose muziek spelen, de zgn. typico-orkesten.
Net zoals bij de Latijns-Amerikaanse combo's en de steelbands nemen ook de typico-orkesten hun eigen aanhang mee naar het concours. En

'Typico Santa Martha' speelt op de trappen van de Fortkerk in het Fort Amsterdam op Curaçao.
(foto R. Debrot)

Het bespelen van de 'marimula' door Elis Juliana op Curaçao.

Rechts:
'Grupo Folklorico Arubano' te Oranjestad op Aruba voert een folkloristisch nummer uit dat de titel heeft van 'dera gai' (dood de haan). Het is hierbij de bedoeling dat tijdens het bespelen van een bepaalde melodie door een geblinddoekte man een haan wordt gedood.
(foto R. Debrot)

Rechtsonder:
Een 'wiri' (rasp-instrument) van nikkelstaal bespeeld door Odulio Floranus op Curaçao. Er zijn ook wiri's van ijzer en koper.
(foto R. Debrot)

die aanhang steekt zijn aanwezigheid zeker niet onder stoelen of banken.
Speciaal de typico-orkesten van St. Rosa en St. Martha kunnen verzekerd zijn van de morele steun van een enthousiaste groep supporters. Beide genoemde orkesten zijn wel de twee favorieten van het eiland en hun muzikale prestaties houden elkaar zo in evenwicht dat het voor de jury vaak een delicate zaak is om een winnaar aan te wijzen. Tot nu toe heeft de typico St. Rosa twee keer met een neuslengte voorsprong gewonnen.

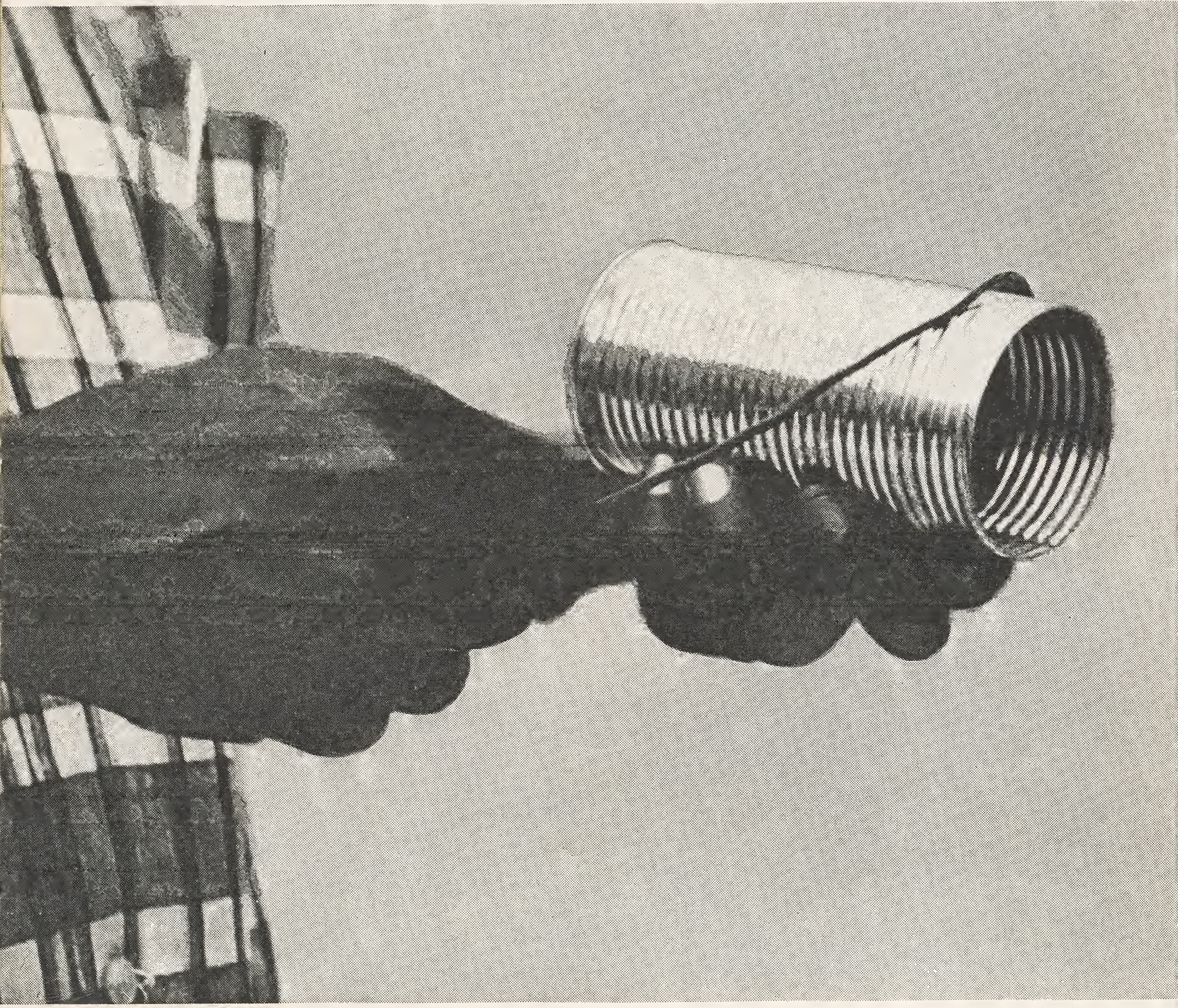
Europese invloed

De muziek die door deze typico-orkesten wordt uitgevoerd, klinkt niet alleen goed in Antilliaanse oren, maar ik dacht toch ook wel in Hollandse en in het algemeen in Europese oren. Dat is overigens niet zo verwonderlijk want oorspronkelijk komt de muziek ook uit Europa.
De muziek werd in de Antillen geïntroduceerd door Europese kolonisten – eerst de Spanjaarden en later ook de Hollanders, Engelsen en Fransen – die weliswaar naar de West trokken om er handel te drijven, oorlog te voeren of plantages te stichten, maar die toch ook bij tijd en wijle hun gezellige feesten hadden. Feesten b.v. in de statige landhuizen van Curaçao, waar de quadrilles, mazurka's, polka's en walsen werden gedanst op de muziek van violen, fluiten en soms ook de piano.
Dit soort feesten, georganiseerd door de oude Europese plantersfamilies en de eigenaren van de grote Europese handelshuizen, komen niet meer voor in het Curaçao van vandaag. Maar de

Delen van een thermosfles worden vaak als 'wiri' (rasp- of schraapinstrument) gebruikt.
(foto R. Debrot)

Aruba. Een Arubaanse harp wordt bespeeld door Tony Thijssen, die hiervan ook de vervaardiger is. (foto R. Debrot)

muziek, die er op die feesten gespeeld werd, heeft zich in zekere zin weten te handhaven. Het is heel gewoon dat een Curaçao's orkestje als de typico St. Rosa nog verschillende walsen, polka's, danza's en mazurka's op het repertoire heeft staan.
Toch is er wat veranderd aan deze muziek en ze klinkt zeker anders dan de muziek op die oude plantersfeesten.
Ze is nl. verantilliaanst en dat betekent vooral dat ze een andere ritmische structuur heeft gekregen.
Dat dit gebeurd is, behoeft ons niet te verwonderen. Curaçao heeft nu eenmaal een sterk gemengde bevolking en de inbreng van de vroegere negerslaven uit Afrika, is zeker in de huidige plattelandssamenleving van Curaçao nog merkbaar. Ook de invloeden van de Latijns-Amerikaanse landen – b.v. van het nabijgelegen Venezuela – moet niet onderschat worden. Ze hebben zeker doorgewerkt in de muziek en met name in ritmisch opzicht.

ritme

Heel duidelijk is dit b.v. als men de Antilliaanse wals vergelijkt met onze eigen wals. Als de Antillianen een wals spelen worden de accentueringen van de maat wat verlegd. Bij ons ligt er een zeer duidelijk accent op de eerste tel van de driekwarts-maat. De Antilliaan verschuift dit accent enigszins naar de tweede tel. Heel duidelijk is dat als men goed luistert naar het spel op de quatro, een der belangrijke ritme-instrumenten in het typico-orkest.
Even essentieel voor het ritme in dit orkest, maar eigenlijk voor iedere vorm van Antilliaanse muziek, is het spel op de wiri, het rasp-instrument dat waarschijnlijk zijn oorsprong in Afrika heeft. De wiri bestaat uit niets anders dan uit een ronde, ijzeren pijp, waarin – vlak naast elkaar – gleufjes zijn gekerfd. Met een ijzeren staafje er overheen strijkend krijgt men dat markante ritme, dat haast niet weg te denken is uit de Antilliaanse muziek.
Behalve quatro en wiri spelen in een doorsnee typico-orkest ook nog mee: een mandoline, een guitaar, een bas en marakka's, de bekende schudkalebassen die in Nederland nogal eens worden aangeduid als rumba-ballen.
Ook uit de samenstelling van het orkest blijkt dus duidelijk dat behalve sterke Europese invloeden, ook andere culturen hun stempel op deze typico-muziek hebben gedrukt.

5.5.'64

oogstfeest op curaçao

Het binnenhalen van de oogst gaat in de Antillen met bepaalde feestelijke gebruiken gepaard. Dat is niet iets typisch Antilliaans, maar komt voor bij vele volken die de landbouw bedrijven. Op de Benedenwindse eilanden in de Nederlandse Antillen houdt men bij het binnenhalen van de oogst een soort optocht, waarbij de muziek een belangrijke rol speelt. Op Curaçao spreekt men in zo'n geval over 'seoe', terwijl men er op Bonaire het woord 'simadan' voor zal gebruiken. Hoewel de muziek die bij de 'seoe' of 'simadan' te beluisteren valt geheel thuis hoort in de Antilliaanse folklore, klinkt ze ons toch wel heel anders in de oren dan de van de Benedenwindse eilanden zo bekende tumba's en walsen.

Dat laatstgenoemde dansvormen voor ons zo bekend zijn komt mede door de vrij sterke verwantschap die zij in muzikaal opzicht vertonen met onze eigen muziek. De muziek die te beluisteren valt bij de 'seoe' of 'simadan' heeft daarentegen een sterk Afrikaanse inslag. Men kan dan ook met vrij grote zekerheid aannemen dat deze muziekvorm destijds is meegenomen door de slaven die o.a. in grote getale op Curaçao werden aangevoerd. Dat deze muziekvorm daar tot op de huidige dag is blijven voortbestaan is daarbij een bewijs van de taaiheid van deze oude Afrikaanse tradities.

seoe

Overigens geldt dit niet alleen voor de Antillen. Of men nu op Haiti of op Cuba, in Suriname of op Trinidad gaat kijken, overal vindt men nog Afrikaanse cultuurpatronen, soms zelfs nog in zeer pure vorm. Zo is de 'seoe' of 'simadan' dus nog een stukje typisch Afrikaanse cultuur in de Antillen. De afstammelingen van de voormalige slaven brengen het nog regelmatig tot leven bij het binnenhalen van de maisoogst.

Nu mag de 'seoe' tegenwoordig wel eens een wat kunstmatig karakter vertonen – het wordt af en toe speciaal ten gerieve van de toeristen opgevoerd – een feit is, dat het nog steeds bestaat, al moet men zich wel – zoals bij zoveel folkloristische gebruiken – afvragen: Hoe lang nog?

Het ritueel bij deze 'seoe' had van oudsher een sterk symbolische betekenis. Ook hierbij kan men zich weer afvragen in hoeverre de mensen die thans nog aan deze 'seoe' meedoen – en vooral de jongeren onder hen – deze symboliek nog aanvoelen.

Laten wij nu eens nagaan wat de oorspronkelijke gang van zaken bij deze 'seoe' is en hoe de symboliek daarin naar voren komt.

Op de dag van de oogst heerst er 's morgens vroeg al een grote drukte op de maisvelden. Er wordt hard gewerkt om de mais van het land te halen en de verschillende groepen wedijveren met elkaar om met dit werk het eerst klaar te zijn.

Tegen drie uur is men klaar om de geoogste mais in manden naar de voorraadschuren te brengen. Er vormen zich nu twee groepen, die zich als twee kleurige langgerekte linten – met vlaggen voorop – in de richting van de schuren voortbewegen. Tot ver in de omtrek is het gezang van de voorttrekkende en in feeststemming verkerende mensen te horen. Daar boven uit

klinken dan telkens de wat klagend aandoende tonen van de 'cachoe' of koehoorn.
De tekst van de gezongen liederen zit vol met onverstaanbare woorden die door de zanger zelf worden aangeduid met de term Guinee.
Waarschijnlijk doelt men hiermee op de Afrikaanse herkomst. Terwijl de mensen zingen beginnen de aanvoerders van de optrekkende groepen op de grond te stampen en – dat moet het althans voorstellen – de aarde om te woelen. Kortom, ze gedragen zich als dolgeworden stieren. Het geluid van deze dieren behoeft men zelf niet voort te brengen, dat doen – op een zeer levendige wijze – de koehoorns.
Een van de stieren valt nu de ander aan, er volgt een schijngevecht, met aanvallen, uitwijken, kortom met alles wat zich in een gevecht tussen twee stieren kan voordoen. Tenslotte overwint de oudere stier de jongere.
Enige tijd later volgt weer een gevecht. Nogmaals blijft het oudere dier het jongere dier de baas, maar nu kost het hem veel meer moeite. Tenslotte – en men is nu dicht bij de vooraadschuren gekomen – is er nog een derde gevecht. Maar nu zijn de rollen definitief omgedraaid. De jongere stier is door het eten van mais al zo sterk geworden dat hij het oude beest kan overwinnen. Het oude – zo zou men de symboliek van deze dans kunnen zien – heeft plaats moeten maken voor het nieuwe.

koehoorn

De koehoorn waar zoëven al sprake van was en die een onmisbare rol vervult in het bovenbeschreven ritueel is een wat wonderlijk muziekinstrument, gemaakt van een leeggehaalde en schoongemaakte hoorn van een koe. Vrij dicht bij het puntige uiteinde van de hoorn heeft men een gat gemaakt en daar wordt met krachtige stoten van de mond lucht ingeblazen. Het geluid, dat uit het brede uiteinde van de hoorn naar buiten komt, kan men geheel of gedeeltelijk dempen door de hand voor de opening te houden en die hand telkens min of meer op te lichten.
In navolging van het begrip gestopte trompet, dat in de jazz-muziek in gebruik is, zou men hier kunnen spreken van een gestopte hoorn. Overigens, dat spel op de hoorns komt men ook op verschillende plaatsen in Afrika tegen. Daar doet men het alleen soms op uitgeholde olifantstanden. Maar ook in Afrika kent men het zgn. gestopte spelen van dit instrument.
Het is vrij waarschijnlijk dat dit bespelen van hoorns destijds ook door de uit Afrika komende slaven op de Antillen is geïntroduceerd. Temeer is dit waarschijnlijk, daar de 'cachoe' of koehoorn b.v. op Curaçao ook nog wel de functie heeft van signaal-instrument, een instrument dus dat dient om bepaalde berichten, zoals van een geboorte, van een sterfgeval of van een ziekte, door te geven. Ook wat die speciale functie betreft vindt men heden ten dage nog allerlei parallellen met Afrika.

arbeidsliederen

Nu we toch bezig zijn met het oogstfeest en de daarmee gepaard gaande gebruiken, is het wel aardig nog even iets meer te vermelden over de wijze waarop de mais geplant wordt, omdat ook hier de muziek weer een rol bij speelt.
Vanzelfsprekend moet men – om later te kunnen oogsten – aan het begin van het plantseizoen de nieuwe aanplant verzorgen. Dat is een tijdrovend en bovenal eentonig werk. Gaatje in de grond, maiskorrels erin, gaatje dichtmaken, een stap verder, weer gaatje in de grond, mais erin, gaatje dicht en zo maar verder. Steeds maar bukken, opstaan, stap, bukken, opstaan. Begrijpelijk dat men de eentonigheid van het werk wat tracht te breken door tijdens dit werk te zingen. Al zingende kan men op een bestaand wijsje bovendien nog allerlei woorden improviseren en al doende de mede-arbeiders vermaken.
Zo ontstond in vroeger tijden het arbeidslied en alle slaven in het hele Westindische gebied, maar ook hun nakomelingen, hebben deze liederen gezongen. Tegenwoordig zijn ze wat uit de mode geraakt, maar zeker de oudere Curaçaoënaars kennen ze nog wel; die simpele liedjes die niet door muziekinstrumenten, maar door het ritme van de arbeid en het in actie zijnde lichaam werden begeleid.

9.3.'65

In de uitgave 'Schakels' zijn o.m. verschenen de nummers:

S 63/NA 46	verkeer, wegen, luchtvaart en politie in Suriname en de Nederlandse Antillen
S 64	natuurbescherming, savannen, palmen, insektenwereld en zeekoeien in Suriname
S 65/NA 49	defensie van Suriname en de Nederlandse Antillen
S 66	zending en missie in Suriname
S 67/NA 50	letterkunde in Suriname en de Nederlandse Antillen
NA 44	Nederlandse Antillen, Bovenwindse eilanden
NA 47	onderwijs in de Nederlandse Antillen
NA 48	de economische ontwikkeling van de Nederlandse Antillen
NA 51	Nederlandse Antillen; Natuurbescherming, cactussen en vetplanten, caribisch marien biologisch instituut, zeeflora en -fauna

Voorts zijn verschenen:

- fotomapjes en kaartjes van Suriname en de Nederlandse Antillen,
- de rechtsorde in het Koninkrijk der Nederlanden,
- Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden,
- Holland Herald, Netherlands Antilles Special Issue.

Deze uitgaven zijn, voorzover voorradig, gratis verkrijgbaar bij het Bureau Voorlichting van het Kabinet van de Vice-Minister-President, Plein 1, Den Haag (postbus 115).

'Schakels' zijn voorts aanwezig in de meeste bibliotheken in ons land.

Voorlichting over Suriname en de Nederlandse Antillen wordt wekelijks iedere maandag (17.20 u.–17.30 u.) en dinsdag (17.00 u.–17.10 u.) via radio Hilversum gegeven.

Vormgeving Staatsdrukkerij / 's-Gravenhage

Druk: N.V. Drukkerij Dijkman / 's-Gravenhage

821019*-57